

**Themis – een alternatief traject
voor inburgering**

interne eindevaluatie methodiek

1 februari 2006

Dr. Rogier A. van 't Rood
Projectleider Themis

Inhoud

1. Inleiding	5
1.1 Wat is Themis?	5
1.2 Analyse vooraf	7
2. Doelstellingen van het experimentele Themisproject	9
3. Resultaten	13
3.1 Resultaatmeting	13
3.2 Analyse	18
3.2.1 Themisaanpak / MOG	18
3.2.2 Maatjes	20
Literatuur	25
Bijlage: Themis randvoorwaarden en informatie	26

1. Inleiding

Deze interne eindevaluatie van *Themis*, een alternatief traject voor inburgering, vindt plaats bij de afronding van dit experimentele project, dat gedurende vier jaar in opdracht van de Gemeente Leiden werd uitgevoerd, tussen 2002 en 2006.

1.1 Wat is Themis?

*Themis*¹ is een alternatief traject voor inburgering, waarbij de versterking van sociale competenties centraal staat. In de vooraf gemaakte analyse (zie par. 1.2) werd vastgesteld dat veel oudkomers onvoldoende aansluiting vinden bij het huidige aanbod van inburgeringscursussen, ondermeer door de frequentie, de moeilijkheidsgraad, de vooropgezette werkwijze en door de locatie. Deze groep bestaat veelal uit laag- of niet geschoolde immigranten, meestal vrouwen, die vaak al jaren zonder noemenswaardige contacten met autochtonen en zonder zelfvertrouwen voortleven binnen de Nederlandse samenleving. Het was het uitgangspunt van Themis, dat via de versterking van het zelfvertrouwen en de zelfexpressie, het zelfvertrouwen en de zelfredzaamheid van de deelnemers toenemen, en daarmee hun maatschappelijke participatie van de deelnemers.

Het vernieuwende van de Themis-methodiek is, dat beproefde participatieve methoden uit de niet-westerse volwasseneneducatie worden ingezet, veelal in aangepaste vorm. De Themis-methodiek ontleent vooral inspiratie aan het constructivisme (Vygotsky e.a.), in samenhang met diverse toepassingen van de psycho-sociale methode, zoals die in aanzet door Paulo Freire is ontwikkeld. Voor Themis inspirerende toepassingen zijn o.a. die van het gerenommeerde GRAAP in het westen van Afrika en van Delta in zuidelijk en oostelijk Afrika. Daarnaast is ondermeer gebruik gemaakt van ervaringen met de VOS-cursussen van destijds. Deze participatieve methoden versterken de emancipatie van mensen in een kwetsbare maatschappelijke positie. Het gaat hierbij om een gezamenlijk leerproces van deelnemers en begeleiders. In dit proces benoemt men de problemen, analyseert men de oorzaken en gaat men op zoek naar duurzame oplossingen waaraan men samen kan gaan werken.

Deze aanpak bevordert de zelforganisatie (*empowerment*) en aldus de maatschappelijke participatie van de doelgroep, door hun eigen sociaal-culturele context, hun eigen belevingswereld en hun eigen mogelijkheden als vertrekpunt te nemen bij de ontwikkeling en toepassing van lesmethoden en -materialen. Daarom bestaat er ook geen vast curriculum: Themis ontwikkelt voortdurend nieuwe materialen die op samenhangende wijze aansluiten bij de (gaandeweg veranderende) behoeften en mogelijkheden van de deelnemers. Taal wordt spelenderwijs en als vanzelfsprekend meegenomen via de verkozen thema's. Frequentie en locatie van de bijeenkomsten zijn in samenspraak met de deelnemers vastgesteld. Thema's die binnen dit Themisproject aan de orde zijn gekomen, zijn onder meer:

- Ik en mijn lichaam, over gezondheid en ziekte
- Hoe ga ik op effectieve wijze om met spanningen en conflicten thuis?
- Wie was Anne Frank?
- Wat zijn Nederlandse feest- en gedenkdagen, en wat betekenen ze? (ook: geschiedenis)
- Wat is het christendom en hoe verhoudt zich dat tot islam en jodendom?
- Hoe reis ik met het openbaar vervoer? (ook: geografie)
- Hoe moet ik feliciteren of condoleren? (incl. bijbehorende normen)
- Wat betekent de Nederlandse grondwet voor mij? (incl. belangrijke waarden)
- Hoe verzorg ik een gezonde maaltijd?
- Introductie in computervaardigheden

¹ Themis = Dageraad (Grieks).

- Wat kan ik doen bij postkantoor of bank?
- Het opzetten van een zelfhulpgroep na de afronding van Themis

Daarnaast zijn er met gastdocenten voorlichtingsbijeenkomsten gehouden, over o.a. de volgende thema's:

- huisvesting
- onderwijs
- buurthuis
- bibliotheek
- huisarts en patiënt

Functionele excursies vonden plaats naar o.a.:

- het Anne Frankhuis in Amsterdam
- diergaarde Blijdorp in Rotterdam
- museummolen De Valk in Leiden

Rond deze excursies werd uiteraard ook enige geografie van Nederland behandeld en werd met het openbaar vervoer geoefend.

Deze flexibele benadering vraagt om een regelmatige begeleiding en ondersteuning van de groepsbegeleidster(s) door de beide Themis consultants (via de MOG-bijeenkomsten). Die begeleiding is in belangrijke mate gebaseerd op de doorlopende beschrijving en evaluatie van alle bijeenkomsten, volgens speciaal daartoe ontwikkeld formats.

Themis werkt vooral aan sociale vaardigheden en, in samenhang daarmee, aan het bevorderen van het zelfbeeld, het zelfvertrouwen en de zelfexpressie. Dat gebeurt via o.a. creatieve werkvormen, drama, rollenspel, debat, "icebreakers", oefeningen die de kennis en de kritische analyse bevorderen, en ontspanningsoefeningen. Deze werkvormen dragen op hun beurt, op samenhangende en zowel affectieve als cognitieve wijze, weer bij aan een grotere bewustwording van de deelnemers omtrent hun posities en mogelijkheden. Daarbij wordt veelvuldig gebruik gemaakt van speciaal door Themis ontwikkelde prenten rondom de Themisboom². Die prenten zijn in hun vorm gericht op identificatie door de deelnemers, opdat die zich erkend en herkend voelen. In hun inhoud en presentatie kunnen ze echter prikkelend van aard zijn. Taaloefeningen zijn altijd gekoppeld aan thema's omtrent o.a. sociale vaardigheden (en bijbehorende kenniselementen). Op die wijze wordt de taal als vanzelfsprekend geleerd. De thema's worden in samenspraak met de deelnemers vastgesteld, waardoor hun motivatie tot deelname in belangrijke mate wordt versterkt. Na verloop van tijd worden daarnaast ook keuzethema's rondom inburgering voorgesteld (voor zover die nog niet voldoende aan de orde zijn gekomen), waaruit de deelnemers telkens opnieuw kunnen kiezen. Ook worden de deelnemers gestimuleerd om eenvoudige functionele contacten te hebben met autochtone Nederlanders, via koppeling aan Nederlandse vrijwilligers. Dit is het "Maatjesproject" van Themis. Daarnaast zijn er enkele functionele excursies en oefeningen buitenshuis en treden deskundige gastdocenten op.

In het algemeen bestaat de doelgroep van Themis uit niet of zeer laag opgeleide mensen, die in een sociaal isolement verkeren. Daarbij kan men denken aan bepaalde groepen immigranten, maar ook aan autochtone analfabeten of woonwagenbewoners. In deze experimentele fase, werd er gewerkt met Turkse vrouwen (eerst in één groep, vanaf najaar 2004 in twee groepen), die allemaal in het kader van gezinsvorming of gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen, de meesten al vele jaren geleden. Allen vallen onder de noemer van "oudkomers".

² Zoals bekend, zijn mensen die nooit goed hebben leren leren, veelal sterk visueel ingesteld.

Zij vertonen over het algemeen³ de volgende kenmerken (op basis van de intakegesprekken bij de aanvang van dit Themisproject):

- slechte beheersing van het Nederlands (taalniveau A0 of A0/A1)
- geïsoleerd bestaan
- geen contacten met autochtonen
- veel psychosomatische klachten
- een zeer laag niveau van zelfvertrouwen
- een negatief zelfbeeld
- een grote mate van passiviteit
- zeer geringe leervaardigheden
- een gering expressievermogen
- amper kennis van de Nederlandse cultuur en voorzieningen
- afhankelijk van een uitkering
- geen contacten met de school van de kinderen

In totaal hebben in de loop der tijd (2002 – 2005) ongeveer twintig mensen aan het kleinschalig opgezette Themisproject deelgenomen, waarvan veertien overwegend vanaf de aanvang, dus binnen groep 1.

1.2 Analyse vooraf

Een inventarisatie van de praktijk van inburgeringscursussen, uitgevoerd in het najaar van 2001 in opdracht van de Gemeente Leiden bij ROC-Taalschool te Leiden⁴, leidde tot de volgende waarnemingen:

- de achtergronden van de deelnemers zijn slechts ten dele bekend bij de Taalschool
- de aspiraties van de deelnemers zijn naar het oordeel van docenten soms onrealistisch
- veel deelnemers hebben moeite met (op tijd) komen, en om de Taalschool-cursus af te stemmen met hun andere activiteiten
- de motivatie van de deelnemers schiet soms tekort
- het oriëntatieproces (LO) is veelal niet actief genoeg
- het MO-deel is vooral kennisgericht
- de onderwijsbenadering wordt door sommige deelnemers (en sommige docenten) als te schools ervaren (ook: lestijden, locaties)
- daarnaast zijn er problemen met kinderopvang, de psychische en lichamelijke conditie, met cultuurverschillen, met sociale druk uit de eigen gemeenschap, enz.
- de aangeboden lessen (NT2, MO, LO) zijn functioneel, beredeneerd vanuit in Nederland vereiste praktische vaardigheden
- er bestaat geen volgsysteem/begeleiding na afloop van leertraject

Als gevolg hiervan bestaat er een grote voortijdige uitval van deelnemers, vooral onder de laag opgeleiden onder hen.

Op basis van deze bevindingen besloot de Gemeente Leiden om ruimte te creëren voor een experimenteel en alternatief traject voor inburgering. Zo ontstond in 2002 het Themis-project.

³ Twee deelneemsters beschikten over een hoger taalniveau en leervaardigheid.

⁴ Door Rogier van 't Rood – onderwijsconsultant.

2. Doelstellingen van het experimentele Themisproject

Het doel van het Leidse experimentele Themisproject was:

1. Een toename van de maatschappelijke participatie/inburgering van de doelgroep
2. De ontwikkeling van alternatieve methoden en materialen om deze doelgroep effectief te bereiken en te mobiliseren

De twee bovenstaande doelstellingen worden hieronder nader uitgewerkt. Het gaat bij die doelstellingen om het effectief op- en inzetten van de Themis-methode, om de deelnemers te ondersteunen bij hun integratie in de Nederlandse samenleving. Uitgangspunt hierbij is, dat er een duidelijke relatie bestaat tussen de methodiek enerzijds, en de kennis, percepties van de werkelijkheid en de feitelijke behoeften van de deelnemers anderzijds. Bij deze systeemgerichte benadering van Themis wordt gebruik gemaakt van de aanwezige kernkwaliteiten van de deelnemers, binnen hun huidige sociaal-culturele context. Het gaat hierbij om het scheppen van voorwaarden om eerst het eigen wereldbeeld van de deelnemers, hun eigen percepties van de werkelijkheid, in kaart te brengen (centraal staat hierbij de Themis-boom). Daarmee wordt de diagnose gesteld, vanuit het perspectief van de deelnemers zelf: wie ben ik, wat is mijn rol (wat?), wat streef ik na, wat zijn mijn behoeften, mijn problemen, mijn mogelijkheden en uitdagingen (waartoe?), hoe doe ik wat ik doe en zou ik dat ook anders kunnen en willen doen (hoe?). Dit soort vragen stimuleert op gestructureerde en analytische wijze de bewustwording, conform de constructivistische en psycho-sociale benadering die aan Themis ten grondslag ligt.

Hierbij wordt gebruik gemaakt van de volgende middelen, die tezamen de Themis-methode vormen:

1. Afbeeldingen (prenten) die aansluiten bij de percepties van de deelnemers (op basis van de GRAAP-methode). Zij zien in één oogopslag waar het over gaat, dat hoeft niet te worden toegelicht door de begeleider. Die afbeeldingen zijn op dusdanige wijze ontworpen dat ze de emotionele betrokkenheid van de deelnemers versterken, zodanig dat ze als vanzelf worden gestimuleerd om erover te praten; aan die prentenseries zijn werkvormen gekoppeld
2. Rollenspelen en drama, creatieve werkvormen, ontspanningsoefeningen, gestructureerde groepsgesprekken (focus group debates), enz., die bijdragen bij aan het bewustwordingsproces (op basis van beproefde participatieve methoden). Met als doel dat de deelnemers zich empowerment verwerven

Uiteindelijk gaat het om een toename van maatschappelijke participatie en daarvoor is het verwerven van empowerment een noodzakelijke voorwaarde. Deze op empowerment gerichte participatieve aanpak van Themis, maakt gebruik van goed gekozen en vormgegeven afbeeldingen, rollenspelen en drama, beweging, gestructureerde groepsgesprekken, enz., die in samenhang functioneren als “triggers” om de voor empowerment noodzakelijke bewustwording vorm te geven. De thema's en de daarmee verbonden woorden en begrippen die op deze wijze aan de orde komen, worden vervolgens ook gebruikt als basismateriaal voor taaltraining. Die is dan rechtstreeks met die bewustwording verbonden.

Op basis van de projectdoelstellingen (hierboven) zijn in 2003 vervolgens indicatoren ontwikkeld binnen de MOG, die als toetsingskader nader handen en voeten geven aan die doelstellingen:

A. *Output-indicatoren:*

1. Tussen de 10 en 15 mensen nemen regelmatig deel aan de wekelijkse Themis-bijeenkomsten

2. De Themis-methode wordt ontwikkeld (inclusief taalmodulen) en de beschrijving daarvan wordt aan het einde van de contractperiode overhandigd aan de Gemeente Leiden, teneinde beschikbaar te zijn voor gebruik en toepassing door nader te benoemen derden
3. Een toetsingskader voor het meten van de progressie en het niveau van inburgering van de deelnemers wordt in het tweede contractjaar ontwikkeld en vanaf dat moment regelmatig toegepast
4. Een Themistrainer wordt begeleid en opgeleid in het gebruik van de Themis-methode
5. Themis-bijeenkomsten vinden één maal per week plaats (m.u.v. vakantieperiodes), gedurende de gehele contractperiode: ca. 35 bijeenkomsten per kalenderjaar
6. Gedurende de contractperiode worden ieder kwartaal tussentijdse verslagen (evaluaties) beschikbaar gesteld aan de Gemeente Leiden
7. Een convenant (samenwerkingsovereenkomst) tussen alle contractpartijen wordt opgesteld en ondertekend

Deze output indicatoren zijn volledig gerealiseerd, conform de nadere uitwerking daarvan in het door de gemeente geaccordeerde Themis Projectplan. Nadere opmerkingen hierbij zijn de volgende:

- met de algemene Themisbeschrijving (indicator nr. 2) is in de zomer van 2004 een aanvang gemaakt; deze beschrijving wordt na de projectafsluiting voltooid en beschikbaar gesteld aan de Gemeente Leiden
- het toetsingskader (indicator nr. 3) is in het tweede projectjaar ontwikkeld en vervolgens toegepast bij de voortgaande methodiekontwikkeling; het bijbehorende meetinstrumentarium kwam in het vierde jaar gereed en is vervolgens toegepast
- de tussentijdse verslagen (indicator nr. 6) zijn gemiddeld twee keer per jaar opgesteld, omdat dat efficiënter bleek te zijn in relatie tot de voortgaande uitvoering

De volgende impact-indicatoren voor het gehele Themis-project dienen beschouwd te worden als een stappenstrategie (ladders van inburgering⁵) om geleidelijk zo ver mogelijk de inburgering van de deelnemers te realiseren. Om het bereikte niveau vast te kunnen stellen, werd daartoe een toetsingsinstrumentarium ontwikkeld.

De drie ladders van inburgering betreffen respectievelijk sociaal-maatschappelijke competenties (activiteiten: de "handen" van empowerment); cognitieve competenties (kennis/inzicht: de "hersens" van empowerment) en handelingscompetenties (vaardigheden: het "hart" van empowerment)⁶. Tijdens de Themis-bijeenkomsten werd op gestructureerde en semi-concentrische wijze geleidelijk aan gestalte gegeven aan de invulling van de verschillende met elkaar samenhangende competenties. De laatste twee ladders (B en C) zijn voorwaardelijk voor de eerste ladder van sociaal-maatschappelijke competenties (A) en beschrijven kennis (B), houdingen en vaardigheden (C). De samenhang en dynamiek tussen de drie ladders werd zoveel mogelijk versterkt bij de methode-opbouw en tijdens de bijeenkomsten. Daarbij was het de aanname binnen Themis, dat ontwikkelingen op die competentieladders van een doorslaggevende invloed zouden zijn (in plaats van een nadruk op taal) op het versterken van de capaciteit om tot sociaal-maatschappelijke participatie te komen, en derhalve tot een minimaal niveau van inburgering.

A. Sociaal-maatschappelijke competenties:

1. Buren kennen en gedag zeggen
2. Gewone eenvoudige contacten in de winkel en bij de bus
3. Routine-contacten bij school, speeltuin, peuterspeelzaal, consultatiebureau, bibliotheek, enz.
4. Sociale contacten maken en onderhouden met school, enz. en met buurtbewoners

⁵ Vrij naar de participatieladder van Thomas.

⁶ Zie ook de Empowerment Triangle: zorgzaamheid (activiteiten), verantwoordelijkheid (kennis/inzicht) en veiligheid (vaardigheden).

5. Deelname aan informele netwerken: oppas, burenzorg, verjaardagen, straatfeest, enz.
6. Actieve deelname aan groepsgroepen: straatfeest helpen organiseren, collecteren, overblijfmoeder op school, enz.
7. Deelname aan bij Themis aansluitende na- en bijscholing

B. Cognitieve competenties:

1. Voldoende kennis van de Nederlandse taal om op de respectievelijke competenties van de voorgaande ladder te kunnen functioneren
2. Kennis van verschillende maatschappelijke sectoren in Nederland: onderwijs, welzijn, huisvesting, gezondheidszorg, openbaar vervoer
3. Kennis van de Nederlandse cultuur: feest- en gedenkdagen, omgangsvormen en (veelal impliciete) spelregels
4. Elementaire kennis van de Nederlandse staatsinrichting en de Nederlandse geografie

C. Handelingscompetenties:

1. Zelfwaardering (er mogen zijn)
2. Zelfreflectie (reflecties op het eigen denken en handelen)
3. Zelforganisatie en zelfzorg (strategisch handelen)
4. Effectieve communicatie (wederzijds begrip en respect)
5. Durven uiten in de Nederlandse taal (buurt, winkel, school, dokter, enz.)
6. Zelf initiatieven kunnen nemen (thuis en buitenshuis)
7. Assertiviteit (adequaat voor jezelf opkomen) en abstractievermogen

Tijdens de Themis-bijeenkomsten werd systematisch toegewerkt naar de verwerving van in elk geval de eerste twee treden op de eerste competentieladder van sociaal-maatschappelijke competenties (daarop ligt ongeveer het minimaal beoogde taalniveau A2), op basis van het aan Themis mede ten grondslag liggende concept van de Empowerment Triangle⁷.

Conclusie:

1. De output indicatoren zijn volledig gerealiseerd, conform de nadere uitwerking daarvan in het door de Gemeente Leiden geaccordeerde Themis Projectplan:
 - er is sprake van toename van de maatschappelijke participatie/inburgering van de doelgroep
 - de ontwikkeling van alternatieve methoden en materialen om deze doelgroep effectief te bereiken en te mobiliseren is gerealiseerd

⁷ zie www.vantlood.nl

3. Resultaten

3.1 Resultaatmeting

Themis heeft in het tweede jaar van de projectperiode en op basis van de projectdoelstellingen, een eigen toetsingskader ontwikkeld. Het daarbij behorende meetinstrumentarium kwam in het vierde jaar gereed en werd vervolgens toegepast. Daarmee konden de eindresultaten effectief gemeten worden.

Het instrumentarium voor de meting van deze zogenaamde impact-indicatoren bestaat uit twee participatieve methoden en een interactieve methode, die in een weloverwogen samenhang zijn ingezet. Dit is een aanpak die overigens ook internationaal steeds meer wordt aanbevolen bij doelgroepen als deze, omdat de meer klassieke wijzen van toetsing (veelal voorgeprogrammeerde toetsen en louter interactieve interviews) de deelnemers, wegens hun onervarenheid daarmee, kunnen afschrikken en zo niet de werkelijke verworvenheden kunnen vaststellen. Feitelijk meten die klassieke methoden in dat geval vooral de stressbestendigheid en toetsvaardigheid. In een eerdere fase was dat ook binnen Themis zelf gebleken en dat was mede een reden om verder af te zien van die klassieke toetsingsmethoden. Het Frontoffice Inburgering (Ministerie van Justitie) streeft overigens ook naar een meer participatieve wijze van toetsing, vooral bij het decentrale deel van de nieuwe inburgeringstoets, doch ook bij het voorgenomen centrale deel daarvan (zie: Literatuur).

De drie door Themis gebruikte meetmethoden (instrumentarium) zijn de volgende:

- Portfolio (in de groepen): participatief
- Voorgestructureerde semi-open individuele interviews (zowel door de groepsbegeleiders als bij Maatjes): interactief
- Focus group debates (bij Maatjes): participatief

Tezamen leveren de uitkomsten hiervan een o.i. zeer betrouwbaar beeld van de vorderingen via Themis.

De portfoliotoetsing van taalkennis en bijbehorende vaardigheden vond plaats via een aantal enigszins complexe opdrachten met elk meerdere onderdelen (o.a. gebruik van openbaar vervoer), zoveel mogelijk conform de vastgestelde competenties, waarbij minimaal trede 2 van de sociaal-maatschappelijke competenties gehaald zou moeten kunnen worden (eenvoudige contacten in winkel en bus, e.d.). Die opdrachten moesten zelfstandig buitenshuis uitgevoerd worden in groepjes van twee. De opdrachten werden afgerond met de vervaardiging van een portfolio en de presentatie daarvan door elk groepje, waarmee het taal- en vaardigheden niveau werd gemeten.

De door Themis vastgestelde vorderingen (zie hierna) bij het einde van dit project, zijn afgemeten aan de uitkomsten van de intakes die aan het begin van het Themistraject bij alle deelnemers werden afgenomen. Daarbij verkeerden de Themisdeelnemers overwegend op een uiterst laag taalniveau (A0 of A0/A1) en ontbrak het hen bovendien aan de vaardigheden om buiten hun geïsoleerde bestaan te treden.

Portfolio:

De uitkomsten van de portfolio-opdrachten toonden alle aan, dat de deelnemers inmiddels in staat bleken om deze redelijk complexe opdrachten buitenshuis op voldoende wijze en zelfstandig uit te voeren. De presentaties werden met succes uitgevoerd. Iedereen heeft zijn uiterste best gedaan om opgedane kennis en ervaringen zo goed mogelijk weer te geven aan de groep. Het is elke subgroep gelukt om de drie aspecten (doel, middelen, uitslag) van de opdracht concreet en duidelijk weer te geven. Deze analytische capaciteit is een opvallende ontwikkeling bij de deelnemers: er is in tegenstelling tot het verleden veel meer structuur te zien in hun denken en doen. Ook is er duidelijk een verbetering te zien in de zelfexpressievermogens van de deelnemers. De meeste deelnemers hebben ook meer

zelfvertrouwen, hetgeen zich duidelijk uit in hun presentaties. Hoe spannend het ook was, geen enkele deelnemer heeft zich tijdens de presentatie teruggetrokken bij het nemen van het woord over opgedane ervaringen. Het was duidelijk te zien dat elke subgroep veel tijd had besteed aan het maken van de collages. Ook de werkopdrachten zijn met succes uitgevoerd door de meeste deelnemers. De deelnemers vonden de opdrachten stimulerend om te doen. Sommige deelnemers legden uit dat de opdracht hun zelfvertrouwen versterkt heeft. Zij hebben meer moed om zelfstandig aan de slag te gaan met het regelen van zaken in hun dagelijkse leven.

Om de toetsing verder te onderbouwen, zijn door de groepsbegeleiders individuele voorgestructureerde semi-open interviews afgenomen. Die interviews waren opgebouwd rond de kwalitatieve indicatoren omtrent de competenties, zoals verwoord in het Themis Projectplan. Hierna volgt een korte en geanonimiseerde samenvatting van de uitkomsten van de interviews bij de deelnemers van groep 1:

Interview-uitkomsten:

1. Samenvatting van de algemene opvattingen van de deelnemers over Themis:

- Themis heeft mij bewust gemaakt van een heleboel zaken. Ik vond het trouwens heel leuk dat de bijeenkomsten gericht waren op wat wij wilden en nodig hadden
- Ik vind het leuk dat Themis mij de gelegenheid heeft geboden om te leren assertiever te worden en mijn gevoelens beter te uiten
- Themis heeft mij geholpen om mijn zelfvertrouwen op te bouwen en daar ben ik dankbaar voor. Het was een leuke cursus die mij geholpen heeft om mij te ontspannen
- Een leuk project dat ons in de gelegenheid stelde om elkaar te leren kennen en onze zorgen met elkaar te delen
- Ik vond de bijeenkomsten heel leuk en leerzaam. Ik heb mijn kennis van het Nederlands kunnen ontwikkelen.
- Ik heb geleerd om voor mezelf op te komen
- De dramabijeenkomsten waren naar mijn mening heel leerzaam

2. Samenvatting van de opvattingen van de deelnemers omtrent het doel van Themis:

- Leren van Nederlands en de Nederlandse cultuur
- Ons zelfvertrouwen opbouwen
- De leefomgeving leren kennen
- Ons voorlichten over verschillende thema's die voor ons belangrijk zijn
- Leren regelen van zaken in ons dagelijks leven
- In contact komen met Nederland en Nederlanders
- Leren voor jezelf op te komen
- Leren jezelf waarderen
- Bevorderen van onze contacten met Nederlanders
- Deelnemen aan de maatschappij
- Opbouwen van je zelfvertrouwen
- Nederland leren kennen.

3. Wat is er in je leven veranderd door Themis (samenvatting)?

- Ik heb meer vertrouwen gekregen in mijzelf. Ik durf nu in mijn eentje te reizen naar andere steden met het openbaar vervoer. Ik ga naar de bank in mijn eentje en ik doe de boodschappen alleen. Vroeger kwamen de kinderen mee
- Ik ben mij bewust geworden van wat mij gelukkig maakt, ik kom beter voor mijzelf op, ik heb geleerd om effectiever te communiceren met mensen, ik heb geleerd om open te staan voor kritiek, ik heb veel meer zelfvertrouwen, mijn omgeving heeft meer respect voor mij gekregen, ik ken Leiden en andere steden die wij bezocht hebben beter
- Ik heb meer zelfvertrouwen, waardoor ik durf om zelf Nederlandse instanties te bellen of in mijn eentje naar mijn huisarts te gaan, ik heb door de georganiseerde uitjes meer

geleerd over Nederland, ik heb meer contact met de school van mijn kinderen, ik ben niet depressief meer, ik ben extroverter geworden

- Ik heb veel meer zelfvertrouwen, mijn relaties in mijn gezin zijn veranderd, ik kom beter voor mijzelf op, ditzelfde geldt ook voor mijn relatie met mijn huisarts. Ik ga trouwens nu alleen naar de huisarts en het ziekenhuis. Mijn Nederlands is beter geworden. Mijn woordenschat is vergroot
- Ik heb meer zelfvertrouwen gekregen. Ik heb mijn Nederlands kunnen verbeteren, waardoor ik meer kan zeggen tegen mijn Nederlandse burens. Ik ben ook assertiever geworden in mijn relaties met Nederlanders. Ik ga alleen naar de huisarts zonder iemand mee te nemen
- Ik heb meer informatie over Nederland en Nederlanders. Ik heb meer vertrouwen in mijzelf
- Ik heb meer vertrouwen in mijzelf. Zo ga ik bijvoorbeeld in mijn eentje naar het postkantoor en de winkels
- Ik heb veel meer zelfvertrouwen. Ik ben in staat om Nederlandse instanties zelf te bezoeken en te bellen. Ik heb ook veel geleerd over Nederlandse feesten en gewoontes. Ik ben extroverter geworden, minder gespannen

4. Verdere leerbehoeften (samenvatting):

- Ik zou graag meer informatie willen krijgen over praktische dingen, die mijn dagelijkse leven makkelijker maken
- Mijn Nederlands verder verbeteren
- Leren fietsen, zwemmen, naaien, handwerken, kookcursus, computercursus
- Meer inzicht in wet- en regelgeving in Nederland
- Ik zou Nederland beter willen leren kennen door bijvoorbeeld stedentrips
- Meer leren over Nederland en de Nederlandse cultuur

5. Voorstellen ter verbetering van Themis (samenvatting):

- Meer aandacht voor de Nederlandse taal
- Ik vond de aanvullende taalcursus die door Taal+ was georganiseerd bij het buurthuis heel chaotisch en niet goed georganiseerd
- Het was leuker geweest als wij meer uitjes hadden en als wij meer konden leren over praktische zaken die voor onze dagelijkse leven belangrijk zijn.
- Ik had het leuk gevonden als wij meer konden doen t.a.v. het vergroten van de taalkennis
- Ik had het leuk gevonden als wij nog meer voorgelicht waren over wet- en regelgeving in Nederland

Maatjestoetsing:

Daarnaast zijn de deelnemers en hun maatjes geïnterviewd binnen het kader van het Themis Maatjesproject en is er daar bovendien een focus group debate met hen gehouden. Daarbij zijn de verworvenheden in kaart gebracht, in beide gevallen ook op basis van de eerder vastgestelde competenties. De uitkomsten van die interviews en het focus group debate blijken inmiddels naadloos aan te sluiten bij die van de hierboven vermelde interviews door de groepsbegeleidsters en bevestigen ze aldus⁸.

Zoals eerder aangegeven, betreffen de drie door Themis gehanteerde ladders van inburgering respectievelijk sociaal-maatschappelijke competenties (activiteiten: de “handen” van empowerment); cognitieve competenties (kennis/inzicht: de “hersens” van

⁸ Eén deelnemer van groep 1 heeft over het algemeen wat minder “gescoord” dan haar groepsgenoten, al komt zij toch nog uit op ongeveer taalniveau A2. Dat blijkt bij zowel de groep als bij de Maatjes. Omdat dit is geconstateerd onder verschillende omstandigheden door verschillende mensen, is sprake van een consistentie die het aannemelijk maakt dat persoonlijkheidskenmerken hierbij de belangrijkste factor zijn.

empowerment) en handelingscompetenties (vaardigheden: het “hart” van empowerment)⁹. De laatste twee ladders (B en C) zijn voorwaardelijk voor de eerste ladder van sociaal-maatschappelijke competenties (A) en beschrijven kennis (B), houdingen en vaardigheden (C). Aan ontwikkelingen op die ladders is relatief veel tijd besteed in verhouding tot het aanbrengen van louter taalvaardigheden. Daarbij was het de aanname binnen Themis, dat ontwikkelingen op die competentieladders van doorslaggevende invloed zouden zijn (in plaats van een nadruk op taal) op het versterken van de capaciteit om tot sociaal-maatschappelijke participatie te komen, en derhalve tot een minimaal niveau van inburgering. Alle toetsuitkomsten tezamen tonen o.i. het volgende aan:

1. Sociaal-maatschappelijke competenties:

De deelnemers zijn nu in staat om zelfstandig stap 2 (gewone contacten in de winkel en bij de bus, e.d.) uit te voeren. Het grootste deel is zelfs ook in staat tot stap 3: routine-contacten bij school, enz. (dus ook bij hun huisarts e.d.). Dat geeft aan dat zeker het taalniveau A2 is bereikt.

2. Cognitieve competenties:

In elk geval stap 1: voldoende kennis van de Nederlandse taal om – in dit geval – de eerste twee à drie stappen van de sociaal-maatschappelijke competenties te volbrengen. Daarnaast zijn duidelijke vorderingen gemaakt op de stappen 2 (kennis van verschillende maatschappelijke sectoren in Nederland), stap 3 (kennis van de Nederlandse cultuur, incl. feest- en gedenkdagen, e.d.), en stap 4 (elementaire kennis van de Nederlandse staatsinrichting en geografie).

3. Handelingscompetenties:

Op alle zeven competenties geven de meeste deelnemers aan vorderingen te hebben gemaakt, hetgeen ook wordt onderschreven door de groepsbegeleiders. Zelfvertrouwen, effectieve communicatie, initiatieven nemen en assertiviteit, springen er uit.

Vanwege de uitkomsten op deze door Themis in samenhang gehanteerde meetmethoden stellen we onomstotelijk vast, dat de deelnemers van Groep 1 zeker op taalniveau A2 zijn aangeland, met de bijbehorende kennis, houdingen en vaardigheden. Opvallend daarbij is, dat de meesten o.a. aangeven nu ook zelfstandig naar de huisarts te kunnen gaan, en/of contact te hebben met de school van hun kinderen, enz. Dat is, tezamen uiteraard met de resultaten van de portfolio-oefening, de belangrijkste aanwijzing voor het bereikte resultaat.

Daarnaast valt er nog een aantal conclusies te trekken:

- Aanvankelijk waren de meeste deelnemers amper tot leren in staat. Nu is hun leerbehoefte duidelijk gewekt: de meeste deelnemers geven aan verder te willen leren
- De lat wordt met de toegenomen leervaardigheid en -behoefte door henzelf hoger gelegd en kritischer bekeken: de meeste deelnemers willen nog meer aandacht voor de Nederlandse taal (en ook voor andere behandelde thema's); dit wordt ook door de MOG onderkend
- Zoals aangenomen, is de versterking van de cognitieve en handelingscompetenties inderdaad van doorslaggevende invloed op het bereikte niveau van sociaal-maatschappelijke competenties en daarmee van het niveau van inburgering, hetgeen de interviewuitkomsten ook aantonen; vooral de nadruk op handelingscompetenties als het versterken van het zelfvertrouwen, het zelfbeeld en het expressievermogen, blijkt hierbij van groot belang te zijn; die nadruk is derhalve van een groter belang dan de nadruk op het aanbrengen van taalvaardigheden

⁹ Zie ook de Empowerment Triangle: zorgzaamheid (activiteiten), verantwoordelijkheid (kennis/inzicht) en veiligheid (vaardigheden).

- De toetsingsmethode van Themis sluit aan bij de toetsingsmethodiek die door het Frontoffice Inburgering is gepresenteerd (januari 2006) m.b.t. het decentrale deel van het toekomstige inburgeringsexamen
- De via Themis behandelde thema's voegen zich voor een groot deel al naar de thema's die in het beoogde inburgeringsexamen worden opgenomen

De deelnemers van Groep 2 zijn natuurlijk nog niet zover: zij hebben er ongeveer 75 directe contacturen opzitten. Maar hun ontwikkeling lijkt relatief sneller te verlopen. Waarschijnlijk komt dat door op basis van voortschrijdend inzicht aangebrachte aanpassingen bij de toepassing van de Themis-methodiek, met meer en eerder nadruk op uitdagen en prikkelen, uiteraard met behoud van de veilige context.

De nog in uitvoering zijnde externe evaluatie door de Universiteit van Utrecht zal hierover naar verwachting ook uitspraken kunnen doen.

Conclusies:

1. De projectdoelstellingen zijn zondermeer bereikt, zoals vastgesteld aan de hand van de resultaten op de daaraan gekoppelde output en impact indicatoren:
 - er is sprake van toename van de maatschappelijke participatie/inburgering van de doelgroep
 - de ontwikkeling van alternatieve methoden en materialen om deze doelgroep effectief te bereiken en te mobiliseren is gerealiseerd
2. Eind 2005 kon geconstateerd worden, afgemeten op basis van de door Themis zelf ontwikkelde portfoliomethode, voorgestructureerde semi-open interviews en een focus group debate, conform de in het projectplan vastgestelde competenties, dat deelnemers die eerst op taalniveau A0 dan wel A0/A1 stonden, inmiddels waren opgeklommen tot zeker het A2 niveau. Dat is een unieke prestatie die zich heeft afgespeeld binnen een tijdsbestek van ongeveer 300 directe contacturen
3. Ook de andere competenties zijn sterk toegenomen. Een toename van het zelfvertrouwen, van effectieve communicatie, van de capaciteit tot het nemen van initiatieven, van assertiviteit, van leervaardigheden en van de analytische capaciteit springen er uit, naast een grotere kennis van belangrijke aspecten van de Nederlandse samenleving
4. De aanvankelijk afwezige leervaardigheid is duidelijk gewekt. De deelnemers geven nu aan verder te willen leren. Met de toegenomen leerbehoefte is door hen zelf de lat ook hoger gelegd en kritischer bekeken: de meeste deelnemers willen meer aandacht voor de Nederlandse taal en ook voor andere al dan niet behandelde thema's
5. Zoals aangenomen, is de versterking van de cognitieve en handelingscompetenties inderdaad van doorslaggevende invloed op het bereikte niveau van sociaal-maatschappelijke competenties en daarmee van het niveau van inburgering, hetgeen de interviewuitkomsten ook aantonen; vooral de nadruk op handelingscompetenties als het versterken van het zelfvertrouwen, het zelfbeeld en het expressievermogen, blijkt hierbij van groot belang te zijn; die nadruk is derhalve van een groter gewicht dan de nadruk op het aanbrengen van taalvaardigheden

Aanbevelingen:

1. Gegeven het bereiken van de doelstellingen, verdient het aanbeveling om de Themis-methodiek voortaan in te zetten ten behoeve van inburgering
2. Aan de gewekte leerbehoefte van de deelnemers dient zoveel mogelijk tegemoet gekomen te worden, via uitgekende vervolgtrajecten

3. Een participatief project behoeft een overwegend participatieve wijze van effectmeting, teneinde “ruis” door de aard van de meetmethode zoveel mogelijk te vermijden

3.2 Analyse

3.2.1 Themisaanpak / MOG

De MOG (Methodiek Ontwikkel Groep) kwam gemiddeld om de drie weken bijeen, soms vaker als dat nodig bleek. Binnen de MOG werd telkens de voortgang binnen de groep(en) middels een standaard evaluatieformat besproken (dat formulier is ontwikkeld t.b.v. permanente monitoring van de inhoudelijke voortgang), en werden in te zetten en te ontwikkelen methoden en materialen besproken en na hun toepassing beoordeeld. De methodiek en toepassingsmodaliteiten van elke Themis groepsbijeenkomst zijn beschreven volgens een daartoe ontwikkeld standaardformat.

Eindbeoordeling van de Themismethodiek door de MOG-leden, tijdens een gezamenlijke analysebijeenkomst: Ismet Buyurgan, Örpen Duregger, Wil' Huige, Rogier van 't Rood:

Positieve factoren van de Themisbenadering:

1. Het versterken van de leercapaciteit van de deelnemers:

Via het creëren van veiligheid binnen de groep:

- door de moedertaal als werktal te nemen, waardoor de deelnemers zich vrijuit en onbelemmerd kunnen uiten omtrent zaken die hen aangaan en die hen bezig houden
- doordat de begeleiders een sterke affiniteit hebben met en kennis van het cultuurgebied van herkomst (herkenning, spiegeling)
- door het altijd serieus nemen van spanningen en conflicten rondom de deelnemers
- via het ontwikkelen van groepsvorming, o.a. via het door de deelnemers zelf ontwikkelde en vastgestelde reglement, inclusief de eedaflegging en sancties op overtredingen
- door een geschikte locatie en geschikte lestijden zoveel mogelijk met hen af te stemmen

De bottom-up benadering zonder vooraf vastgelegd curriculum, waarbij de deelnemers een doorslaggevende invloed hebben op de inhoud van de bijeenkomsten en de werkhema's, zodat er flexibel kan worden ingespeeld op hun eigen subjectief concept (belevingswereld); deze systeemgerichte contextuele benadering, waarbij consequent gebruik wordt gemaakt van niet-directieve participatieve technieken, blijkt prikkelend doch zorgzaam te zijn

Het versterken van het eigen zelfbeeld, zelfvertrouwen en expressievermogen bij de deelnemers, via het afwisselend gebruik van verschillende effectieve en creatieve werkvormen (rollenspel, drama, collage, dans, ontspanning, zang, visualisering, “ice-breakers”, focus group debat, opdrachten buitenshuis, enz.) met veel aandacht voor de sfeer in de groep, waardoor de affectieve, cognitieve en motorische vaardigheden op een uitgebalanceerde wijze worden aangebracht en versterkt

Via het veelvuldig gebruik van functionele en samenhangende visuele materialen die in vorm en inhoud zijn afgestemd op de specifieke belevingswereld van de deelnemers (het principe van “spiegeling”): o.a. de Themisboom en de verschillende prentenseries

Het versterken van het vermogen tot ordening en analyse bij de deelnemers, via de Themismethodiek

2. De functionele participatieve benadering:

- Waarborgt een goede aansluiting bij de actualiteit en bij belangrijke feest- en gedenkdagen, en de daaronder liggende waarden en normen
- Waarborgt een goede aansluiting bij Nederlandse gewoonten en omgangsvormen, en de daaronder liggende waarden en normen
- Draagt sterk bij aan het versterken van het zelfbeeld van de deelnemers, o.a. door het vieren van verjaardagen
- Draagt sterk bij aan de assertiviteit, het expressievermogen en het zelfvertrouwen van de deelnemers
- Minimaliseert het drop-out risico
- Maakt het actief aanleren van de Nederlandse taal meer vanzelfsprekend
- Maakt het mogelijk om taal en bijbehorende vaardigheden goed, samenhangend en functioneel te internaliseren, doordat de werkhema's zijn gekoppeld aan het eigen subjectief concept (de eigen belevingswereld) van de deelnemers (constructivistische benadering)

3. De opzet van Themis:

- Waarborgt de goede beschrijving van de methodiek, die daarmee ook overdraagbaar is geworden
- Maakt het mogelijk om via de MOG creatief in te spelen op de actualiteit
- Maakt het mogelijk om via de MOG de groepsbegeleiding regelmatig inhoudelijk te stimuleren en van adequate werkvormen en materialen te voorzien
- Maakt het mogelijk om via de MOG uitwisseling te doen plaatsvinden omtrent ontwikkelingen binnen de groep(en), zodat daar adequaat op kan worden ingespeeld
- Maakt het mogelijk om een beroep te doen op gastdocenten die een thema kunnen uitdiepen en toelichten
- Verzorgt een functionele koppeling aan vrijwilligsters ("Maatjes"), teneinde de taalvaardigheden verder toe te passen en daarmee te versterken
- Is potentieel toepasbaar op andere doelgroepen die geïsoleerd leven (autochtone analfabeten, woonwagenbewoners, enz.)

Leerpunten bij het Themisexperiment:

Taalgebruik:

1. Het gebruik van de moedertaal als *werktal* en Nederlands als *doeltaal* kan leiden tot een onbalans tussen beide: de steun aan het groepsproces (in de moedertaal) gaat soms teveel ten koste van het gebruik van het Nederlands. De techniek van het parafraseren is met name in de eerste groep, waarvoor deze techniek het meest aan de orde is gesteld, door de begeleidster onvoldoende toegepast. Het risico van teveel "pamperen" bij het gebruik van een participatieve benadering wordt hiermee onderstreept
2. Een hogere frequentie van bijeenkomsten is altijd als wenselijk beschouwd, met name voor taalverwerving en het beklijven daarvan. Op verzoek van de gemeente is daarentegen gekozen voor het starten van een tweede groep

Exit:

3. Het informele leiderschap ten behoeve van zelforganisatie / empowerment binnen de groep(en) is onvoldoende versterkt en ondersteund, hoewel het wel af en toe is ingestoken; aan die insteek is onvoldoende follow-up gegeven doordat de aandacht overwegend bij de groepsprocessen en -ontwikkeling is gebleven; er is overigens inmiddels een zelfhulpgroep gevormd, als vervolg op Themis en door Themis bij de opzet ondersteund, maar de duurzaamheid daarvan is vooralsnog onzeker
4. De koppeling aan de integratieladder en het in samenhang daarmee vervaardigen van persoonlijke ontwikkelplannen door de deelnemers in directe relatie tot hun empowermentverwerving, is onvoldoende expliciet aan de orde geweest; er is hierbij teveel vanuit een impliciete benadering gewerkt binnen de MOG

Aanbevelingen:

1. De techniek van het parafaseren moet nog sterker worden aangebracht en benadrukt via de MOG, dan nu reeds is gebeurd. Parafaseren kan o.a. door aan het eind van een discussie de hoofdpunten in de doeltaal samen te vatten en kernbegrippen te noteren en bespreken
2. Vooral ten behoeve van een betere taalbalans (werktaal en doeltaal) lijkt het beter om de frequentie van de bijeenkomsten te verhogen naar minimaal twee keer per week, zodat zowel taal als empowerment evenwichtiger aan bod kunnen komen
3. Groepsleiderschap en empowerment moeten meer expliciet en tijdig via de MOG aan de orde worden gesteld, en vervolgens met de groepen worden uitgewerkt, met name via de diverse onderscheiden competentieladders, in relatie tot het expliciet toewerken naar persoonlijke ontwikkelingsplannen
4. Het principe van flexibele locaties en tijdstippen mag niet worden losgelaten
5. Het is een uitdaging om op niet-directieve wijze de Themisdoelen en aanpak goed en voor de doelgroep begrijpelijk, over het voetlicht te brengen
6. Bij de groepsselectie moet een onderscheid worden gemaakt tussen alfabeten en analfabeten
7. Het is wenselijk om de inzet van de Themismethodiek ook te overwegen bij andere relatief geïsoleerd levende groepen binnen de samenleving, die nooit goed hebben “leren leren”, zoals autochtone analfabeten en woonwagenbewoners, evenals andere immigrantengroepen

De MOG-leden

3.2.2 Maatjes

Eindevaluatie van het Themis Maatjesproject, door Yolande van Trier (Maatjescoördinatrice).

De doelstelling van het Themis Maatjesproject was als volgt:

- Het bevorderen van de ontwikkeling van de Themiscompetenties, door een één op één contact met vrouwen die de Nederlandse taal beheersen, en kennis, inzicht en voeling hebben van en met de Nederlandse samenleving

Om te oefenen met de Nederlandse taal en contact te krijgen met de Nederlandse cultuur, werden deelnemers van het Themisproject gekoppeld aan vrijwilligsters. Met deze vrijwilligsters konden zij de taal oefenen en actief in contact komen met de Nederlandse samenleving en cultuur. De koppelingen hebben gedurende gemiddeld 15 maanden plaats gevonden.

Voor het werven van vrijwilligsters is eerst door de coördinatrice een wervingscampagne op touw gezet, die goed verliep. Na de intake is met alle vrijwilligsters een contract opgesteld. Ook werd een WA verzekering afgesloten. Er werd regelmatig gerapporteerd naar de Themis projectleider.

Aan het eind van het Themis Maatjesproject zijn respectievelijk de Themis-deelnemers en de vrijwilligsters geïnterviewd door de Maatjes coördinatrice over hun opvattingen daarover (waar nodig bijgestaan door de Themis-begeleiders), op basis van een gestructureerde semi-open vragenlijst. Bovendien is er rond dezelfde vragen een focus group debate gehouden.

Opvattingen van de Themis-deelnemers:

1. Wat vond men van het Themis Maatjesproject?

- Alle vrouwen vonden het erg fijn deel te mogen nemen en zouden het andere vrouwen ook zeker adviseren
2. Was elke week / eens in de twee weken een afspraak maken voldoende?
- Nee, voor alle vrouwen geldt dat dit niet voldoende was. Men spreekt slechts 2 keer per week Nederlands. Dit vinden zij te weinig om het echt goed te leren
3. Is een maatje voor ruim een jaar voldoende om een vriendschap op te bouwen?
- Voor de meeste vrouwen was dit meer dan voldoende. Na deze periode is er een vriendschap ontstaan die toch wel verder vorm krijgt. Voor een enkele vrouw was het te kort om een vriendschap te kunnen opbouwen
4. Paste je maatje een beetje bij je?
- De meeste vrouwen vindt dat hun maatje zeer goed bij ze past. Ze zijn allemaal dikke vriendinnen geworden en zullen na afloop van het project zeker nog contact houden
 - Eén vrouw vond het maatje minder bij haar passen. Interesses liepen toch wat uiteen. Hun contact stopt
5. Wat hebben de Themisvrouwen allemaal met hun maatje ondernomen? De koppels hebben veel gedaan. Samengevat zijn de activiteiten onder te verdelen in de volgende thema's:
- Nederlands oefenen: praten, lezen, zinnen opschrijven
 - Sportactiviteiten
 - Op bezoek bij elkaars gezinnen
 - Hobby's als koken, naaien, voorlezen, tuinieren
 - Uitstapjes met trein of bus naar andere steden, musea
 - Winkelen in de wijk en andere wijken, met name op zoek naar nieuwe winkels waar men anders niet in durft
 - Ondersteuning bij huiswerk vanuit de Themisgroep
 - Ondersteuning bij brieven van allerlei instanties
 - Openbare gelegenheden bezoeken: hoe werkt het stadhuis, de papierbak, het openbaar vervoer, of de bibliotheek
6. Hebben de Themisvrouwen meer zelfvertrouwen gekregen en zo ja, hoe uit zich dat?
- Bijna alle Themisvrouwen geven aan dat ze meer zelfvertrouwen gekregen hebben. Dit zelfvertrouwen uit zich voor iedereen verschillend:
 - Meer durven te vragen in het Nederlands in de winkel of aan de buurvrouw
 - Durft nu zelfstandig met het openbaar vervoer te gaan
 - Minder schuldig voelen omdat er niet altijd iemand meer mee hoeft om te tolken
 - Trots zijn om het nu zelf te kunnen
 - Minder bang fouten te maken
 - Durft nu zelfstandig naar de dokter en het ziekenhuis

Opvattingen van de vrijwilligsters:

1. Wat is de algemene indruk van het Themis-Maatjesproject?
- Alle vrijwilligers zijn erg positief over het idee achter het project; volgens hen zijn de Themisvrouwen er wel erg trots op om contact te hebben met een Nederlandse vrouw
 - Goed project waarbij in de basis veel bereikt kan worden
2. Was elke week / eens in de twee weken een afspraak hebben genoeg?
- Voor alle vrijwilligers was dit genoeg
3. Hoe lang zag men haar maatje gemiddeld per keer?
- Afwisselend tussen de 2 à 4 uur per keer

4. Is een maatje voor ruim een jaar lang genoeg? Moet het langer/korter, waarom?
- Ja, voor 5 vrijwilligsters lang genoeg
 - Nee, voor 1 vrijwilliger te kort; opmerking: als vrijwilligster lang genoeg, ook om een vriendschap op te kunnen bouwen, voor mijn maatje (Themis-deelneemster) te kort; ze is net aan mij en mijn gezin gewend
5. Paste het maatje een beetje bij de vrijwilligster? Waarom wel/niet? Bijna alle vrijwilligers hebben daar met zowel Ja als Nee op geantwoord:
- Ja: enthousiast, betrokken, gezellig, we begrepen elkaar, ik voelde me op mijn gemak, zelfde leeftijdsfase
 - Nee: passiever dan ik zelf ben, mijn maatje ziet dingen eerder als last dan als verrijking, eerder moe dan ik, vrouw met veel gezinsproblemen waardoor het contact tussen onze gezinnen niet altijd makkelijk was
6. Was de begeleiding van de coördinator voldoende? Uitleg, Heeft men iets gemist?
- Alle vrijwilligsters vonden de begeleiding door de coördinator voldoende tot zeer goed
7. Wat heeft het Maatjesproject de vrijwilligsters persoonlijk opgeleverd?
- Verbreding: meer inzicht in het “probleem” van integratie
 - Veel geleerd over de complexe privé-situatie van haar maatje
 - Een vriendschap met haar maatje
 - Wederzijds respect voor elkaars normen en waarden
 - Inzicht in de Turkse cultuur
 - Meer inzicht in de integratiemogelijkheden en onmogelijkheden
 - Gevoel van eigenwaarde is verhoogd
 - Iets kunnen betekenen voor anderen
 - Bescheidener geworden
8. Wat zou er volgens de vrijwilligers anders kunnen in het maatjesproject om de doelstellingen beter te kunnen verwezenlijken?
- Meer met concrete doelen werken en deze toetsbaar maken
 - Minder vrijblijvend
 - Meer tweerichtingsverkeer, nu richtte sommige vrijwilligers zich op wat hun maatje wilde en niet op wat men zelf wil
 - Handvatten en modellen om mee aan de slag te gaan
 - Meer communicatie over wat er tijdens de Themis-bijeenkomsten gebeurt
9. Wat geven de vrijwilligsters aan omtrent hun invloed op de ontwikkeling van hun maatje? Misschien heeft mijn maatje dingen gezien en gehoord die haar blik verruimd hebben.
- Positief zelfbeeld
 - Meer inzicht in de Nederlandse samenleving
 - Meer zelfvertrouwen
 - Zich meer gelijkwaardig voelen door ons contact en onze manier van met elkaar omgaan
 - Mijn maatje durft veel meer, zoals zelfstandig met de bus gaan, winkels binnen stappen, etc.
10. Welke ontwikkelingen heeft men bij de Themis-deelneemsters waargenomen, op basis van de competentieladders (aantal malen genoemd):
- Sociaal-maatschappelijke competenties:
 - Meer eenvoudige contacten in winkel / bus 1 keer
 - Maakt makkelijk contact met school 1 keer
 - Cognitieve competenties:
 - Openbaar vervoer 2 keer
 - Meer kennis van de Nederlandse cultuur 3 keer

- Meer kennis van huisvesting 1 keer
- Handelingscompetenties:
 - Meer zelfwaardering gekregen 3 keer
 - Kan nu beter communiceren 4 keer
 - Durft zich beter de uiten in de Nederlandse taal 4 keer
 - Neemt meer initiatieven 1 keer
 - Is assertiever geworden 1 keer

11. Aanvullende opmerkingen:

- Een vrijwilliger vraagt zich af of haar maatje wel echt wil inburgeren; ze ziet zoveel beren op de weg en is voortdurend moe
- Een vrijwilliger had graag meer van haar maatje willen weten voordat ze aan het project begon: wat zijn haar persoonlijke doelen, wat is haar specifieke achtergrond?
- Meerdere vrijwilligers hadden graag nog meer bijeenkomsten met alle maatjes gezamenlijk gehad, daardoor ging het project voor hun veel meer leven en voelde men zich er meer mee verbonden

Yolande van Trier

Conclusies:

1. Het Maatjesproject is een zinvolle verrijking geweest van het Themisproject, en het heeft volledig aan de doelstelling voldaan
2. De begeleidster van de Themisgroep had naar het oordeel van de coördinatrice weinig tijd om te overleggen. Dit resulteerde in lange wachttijden voor de koppels om te evalueren met een tolk erbij, en daardoor ook tot weinig afstemming
3. Het was eenvoudig om snel een goede groep gemotiveerde vrijwilligers te vinden. Behalve hun motivatie, waren ook hun eigen visie en inbreng van meerwaarde voor het project. In de bijsturing had daaraan echter meer aandacht besteed kunnen worden

Aanbevelingen:

1. Zoveel vroeger als mogelijk starten met het Themis Maatjesproject. Door gedurende de hele Themisperiode al met een maatje te werken en na elk jaar/anderhalf jaar een nieuw maatje te krijgen, doen de vrouwen meer ervaring op met verschillende Nederlanders. Daardoor verbreedt zich hun blikveld, leren ze meerdere Nederlanders goed kennen en stimuleert dit het inburgeren op hun eigen manier
2. Meer aandacht voor de koppels in groepsverband. Dit bevordert het enthousiasme, de motivatie en het 'samen ervoor gaan' bij zowel de vrijwilligsters als de Themisdeelneemsters

Literatuur

- Claessen, J., & Wesemael, L. van (Eds. - 1992). *Reading the word and the world: Literacy and education from a gender perspective*. Oegstgeest: VO
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Seabury Press
- Freire, P. (1974). *Cultural action for freedom*. Harmondsworth: Penquin Books
- Frontoffice Inburgering (2006). *Inburgering en examen Nederland*. Den Haag: Frontoffice Inburgering
- GRAAP (1991). *Pour une pédagogie de l'autopromotion*. Bobo-Dioulasso : GRAAP
- GRAAP (1991). *Dessiner: grammaire du dessin au tableau de feutre pour une pédagogie de l'autopromotion*. Bobo-Dioulasso : GRAAP
- GRAAP (1992). *Fondement de la pédagogie GRAAP*. Bobo-Dioulasso : GRAAP
- GRAAP (1992). *Pour une pédagogie de l'autopromotion: nouvelle édition pour les animateurs villageois*. Bobo-Dioulasso : GRAAP
- Hope, Ann, and Sally Timmel (1984, 1996). *Training for Transformation, A handbook for community workers (Delta)*. Gweru: Mambo Press
- KIEM (2005). Themis, in "*Parels van integratie 2005*" - Kennisreeks voor Grote Steden. Den Haag: KIEM - Kenniscentrum Grote Steden
- Rood, Rogier A. van 't (1996). *Een Verrijkend Perspectief? Zelfredzaamheid via basiseducatie als een grondslag voor ontwikkeling*. Edu'Actief, Meppel
- Rood, R. A. van 't (1997). *Empowerment through basic education, a foundation for development (CESO-Paperback, No. 26)*. The Hague: Nuffic
- Rood, R.A. van 't (2000). Monitoring participatory programmes in basic education – aiming for empowerment. In: Lars-Erik Malmberg, Sven-Erik Hansen and Kaj Heino (eds.). *Basic education for all: a global concern for quality*. Proceedings of the Nasedec conference held in Vasa, Finland, May 5-8, 1999. Vasa: Abo Akademi
- Rood, R.A. van 't (2002 – 2005). Zeven tussentijdse verslagen over de voortgang van het experimentele Themisproject in Leiden. Sint Geertruid: IES
- Schrijvers, J. (1985). *Mothers for life: Motherhood and marginalisation in the North central province of Sri Lanka*. Delft: Eburon
- Themis Projectgroep (2002, herzien in 2003): *Projectplan Themis*. Sint Geertruid: IES
- Vygotsky, L.S. (1968): Collected Works of L. S. Vygotsky, Volume III, Part 1: Problems of the Theory and Methods of Psychology, *The Psychology of Grammar*. Moscow

Bijlage: Themis randvoorwaarden en informatie

Themis levert maatwerk en werkt bij voorkeur via bestaande infrastructuur en organisaties, tegen redelijke en marktconforme tarieven. Themis verzorgt daarbij de noodzakelijke methoden, leermiddelen en materialen, en de voortdurende ondersteuning van docenten of trainers. Daarom zoekt Themis partners die bij hun uitvoering van inburgeringstrajecten graag met de Themismethodiek willen werken.

- Indien mogelijk zijn de Themisgroepen homogeen naar moedertaal en sekse, er kan echter ook in beperkte mate met etnisch gemengde groepen worden gewerkt
- Bij voorkeur werkt Themis met docenten die de moedertaal van de deelnemers beheersen
- De maximale groepsgrootte is ca. 15 personen
- Het curriculum wordt niet vooraf vastgelegd, maar gaat uit van de deelnemers; daarbij worden de inburgeringsthema's wel in acht genomen
- De Themis consultant(s) verzorgen de voortgaande ontwikkeling van leermiddelen
- De docent(en) volgen regelmatig intervisie bijeenkomsten met de Themis consultant(s), waarin de voortgang wordt besproken en bepaald (gemiddeld om de drie weken)
- Een Themistraject duurt ongeveer 300 directe contacturen. Dat traject kan in ongeveer twee jaar doorlopen worden, bij twee (of meer) bijeenkomsten per week (van elk ca. twee uur). Langere trajecten tot ca. 600 uur zijn mogelijk
- Het is voor de effectiviteit wenselijk, om naast zo'n traject een Themis Maatjestraject te volgen, waarbij deelnemers wekelijks met Nederlandse vrijwilligers in contact komen

Meer informatie over Themis:
Internet: www.inburgeringstraject.org
En via de Themis projectleider:
Telefoon: 06 2857 8011
E-mail: vantrood@inburgeringstraject.org

